

The Project Gutenberg eBook of Kristus inkvisitorin edessä, by Fyodor Dostoyevsky

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kristus inkvisitorin edessä

Author: Fyodor Dostoyevsky

Release date: August 2, 2016 [EBook #52698]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KRISTUS INKVISITORIN EDESSÄ ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

KRISTUS INKVISITORIN EDESSÄ

Kirj.

F. M. Dostojevski

Suomennos.

Hyvinkäällä, Uus-Uskonnollinen Kustannusliike O.-y., 1917.

ESIPUHE.

Seuraava kirjotelma on otettu Dostojevskin kuuluisasta romaanista nimeltä "Veljekset Karamasoff", jonka hän kirjotti viimeiseksi ennen kuolemaansa. Se on välikohtaus ja esiintyy keskusteluna kahden veljeksien Ivanin ja Aljooshan välillä. Näistä on Aljoosha nuorempi, kristillinen mystikko, joka on kasvatettu luostarissa. Ivan taas on uudenaikainen materialisti ja ateisti.

Tässä kirjotelmassa, joka on pantu Ivanin suuhun, kuvastuu mitä syvällisimpiä mietteitä, jotka koskettavat erityisesti roomalaiskatolisuutta ja sen kirkkojärjestelmää mutta suuressa määrin myös kaikkia muita kirkkoja, jotka ovat hylänneet Kristuksen alkuperäiset opetukset ja rakentuneet aivan vieraalle, jopa vastakkaiselle perustalle. Tässäkin kirjotelmassa, kuten Dostojevskin muissa teoksissa ilmenee hänen tavaton voimakkuutensa ja hänen ajatustensa miltei pelottava syvällisyys.

Kristus inkvisitorin edessä.

Ivan kertoo suunnittelemaansa näytelmää, jossa tapahtuma on sijoitettu kuudennelletoista vuosisadalle:

"Tällainen on runoelmani:

"Kristus esiintyy näyttämöllä. Viisitoista vuosisataa on kulunut siitä kun hän erosi maan päältä, luvaten kerran palaavansa 'suurella voimalla ja kunnialla', viisitoista vuosisataa on kulunut siitä kun lausuttiin sanat: 'Siitä päivästä ja hetkestä ei tiedä yksikään, ei edes taivaan enkelit vaan minun isäni yksin'. Mutta kristikunta yhä häntä odottaa...

"Se odottaa häntä samassa vanhassa uskossa ja samoin tuntein. Niin, vielä suuremmalla uskolla, sillä viisitoista vuosisataa on jo vierähtänyt siitä kun viimeinen merkki taivaasta annettiin ihmisille.

"Ja luottavaista sydäntä sokea usko tyydyttää vaan taivas merkkiä ei anna.

"Tosin me kaikki olemme kuulleet ihmeistä, joita on tehty senkin perästä kun ihmeitten aika ainiaaksi poistui. Meillä on ollut ja on vielä pyhimyksiä, joiden uskotaan salaperäisellä voimalla parantavan; ja jos voimme uskoa elämäkertain kirjottajia, on näiden pyhimysten joukossa sellaisia, joita taivaan kuningatar omassa personassaan kävi tervehtimässä. Mutta saatana ei nuku ja ensimmäiset epäilyksen idut, yhä kasvava epäusko tuollaisiin ihmeisiin oli alkanut jo 1500 luvulla versoa kristikunnassa. Juuri tähän aikaan uusi kauhistuttava kerettiläisyys ensiksi esiintyi Pohjois-Saksassa [Luteruksen uskonpuhdistus]. Suuri tähti, 'loistava niinkuin tulisoihutu... lankesi vesivirtoihin... ja ne kaikki tulivat katkeriksi'. Tuo kerettiläisyys suoraan kielsi ihmeiden todellisuuden. Mutta ne, jotka olivat pysyneet uskollisina, uskoivat sitä palavammin. Ihmiskunnan kyyneleet nousivat Vapahtajan luokse niinkuin ennenkin ja kristitty maailma odotti häntä yhtä luottavasti kuin konsanaan. He rakastivat häntä ja toivoivat häneen aivan niinkuin monet olivat tehneet ennen heitä...

"Monen vuosisadan aikana oli heikko luottavainen ihmiskunta häntä rukoillut ja hartaalla uskolla ja palavuudella huudahtanut: Kuinka kauan, oi Herra, sinä pyhä ja tosi, vielä viivyt tulemasta? Monen pitkän vuosisadan aikana on turhaan häntä kutsuttu, mutta viimein hän tyhjentyttömässä laupeudessaan suostuu heidän rukouksiinsa... Hän päättää, että taas kerran, vaikkapa vain lyhyeksi hetkeksi, kansa — hänen kauan kärsinyt, kiusattu, synnillinen, mutta kuitenkin rakastava ja lapsimielinen, luottavainen kansansa — tulee näkemään hänet jälleen. Näyttämön paikka on Espanjassa tuon kauhean inkvisitionin aikana, jolloin Jumalan kunniaksi rovioita paloi yli koko maan ja kerettiläisiä poltettiin *auto da-feessa*.

"Tällä erikoisella käynnillä ei tietysti ollut mitään tekemistä sen luvatus tulon kanssa, jolloin hän ohjelman mukaan 'niiden päivien koettelemuksen jälkeen' on tuleva taivaan pilvissä. Sillä sen mukaan kuin meille on kerrottu, tuo ihmisen pojan tuleminen tapahtuu äkkiä 'niinkuin salama leimahtaa idästä ja näkyy hamaan länteen asti'. Ei, tällä kertaa hän tahtoi saapua tuntemattomana ja näyttäytyä lapsiensa keskellä juuri silloin kun poltettaviksi tuotujen kerettiläisten luut olivat alkaneet halkeilla palavassa roviossa. Rajattoman laupeutensa kautta hän jälleen sekaantuu kuolevaisten joukkoon aivan samanmuotoisena kuin hän oli esiintynyt viisitoista vuosisataa sitten. Hän tulee alas juuri sillä hetkellä, jolloin kuninkaan, hovilaisten, ritarien, kardinaalien ja ihanien vallasnaisten edessä kerettiläisiä kärvennetään suurenmoisessa auto-da-feessä *ad majorem Dei gloriam*, mahtavan kardinaalin ja suur-inkvisitorin käskystä.

"Hän saapuu äänettömänä ja ilmoittamatta, ja kuitenkin kaikki — kumma kyllä — kaikki heti tuntevat Hänet. Ihmiset juoksevat Häntä kohti ikäänkuin vastustamattoman voiman sysääminä; väkijoukko ympäröi Hänet, tunkeilee ja painautuu Hänen ympärilleen seuraten Häntä... Äänettömänä ja rajattoman säälän hymy huulillaan Hän kulkee sulletun väkijoukon läpi ja liikkuu hiljaa eteenpäin. Rakkauden aurinko paistaa Hänen sydämessään, Valon, Viisauden ja Voiman lämpöisiä säteitä hohtaa Hänen silmistään ja rakkauden aallot valautuvat yli rahvaan tunkeilevien parvien saattaen heidän sydämensä vastarakkaudesta värähtelemään. Hän ojentaa kätensä heidän päänsä päälle, siunaa heitä ja Hänen pelkästä kosketuksestaan, jopa Hänen vaatteittensa liepeistäkin vuotaa parantava voima. Syntymästään saakka sokea vanhus huudahtaa: 'Herra paranna minut, että näkisin sinut' ja luomet aukenevat suljetuilta silmiltä ja sokea mies näkee Hänet... Ihmisjoukko itkee ilosta ja suutelee sitä maata, jota Hän jaloillaan astuu. Lapset sirottavat kukkia Hänen tielleen ja huutavat Hänelle: Hosianna. Siinä Hän on, Hän itse, he sanovat toisilleen, se on varmasti Hän, se ei voi olla kukaan muu.

"Hän pysähtyy vanhan katedraalin portaille juuri silloin kun pienoinen valkea kirstu kannetaan sisään itkun ja valitusten seuraamana. Kansi on auki ja kirstussa makaa kauniin seitsenvuotiaan tytön ruumis, etevän kaupunkilaisen ainoa lapsi. Pieni ruumis on kukkasiin upotettu. 'Hän herättää lapsesi eloon', huudahtaa väkijoukko luottavaisena itkevälle äidille. Virantoimituksessa oleva pappi, joka on tullut portaille hautajaissaattoa vastaanottamaan, katselee hämmästyen ja paheksuen. Äkkiä kuuluu äänekäs huuto ja onneton äiti heittäytyy Hänen jalkoihinsa. 'Jos Sinä se olet, saata lapseni takaisin elämään', hän koko sielunsa voimalla huutaa. Saattue pysähtyy ja pieni kirstu lasketaan hiljaa Hänen jalkainsa

juureen. Jumalallinen sääliväisyys loistaa Hänen silmistään ja Hänen katsellessaan lasta kuiskaavat Hänen huulensa taas kuten kerran ennen: 'Talitha Kumi', ja 'heti nousi tyttönen'. Lapsi kohoaa arkussaan. Hänen pienissä kätösissään on vielä se valkoinen ruusukimppu, joka niihin pantiin hänen kuolemansa jälkeen, ja katsellen ympärilleen suurin hämmästynein silmin hän suloisesti hymyää... Kansanjoukko on äärimmilleen kiihtynyt. Valtava liikutus siihen tarttuu, ihmiset huutavat ja itkevät ääneensä, kun äkkiä katedraalin ovelle ilmestyy itse kardinaali, suuri inkvisitori...

"Hän on kookas laiha vanhus, lähes 90-vuotias, kasvot ankaran näköiset, kuihtuneet, silmät syvälle painuneet, ja niiden syvänteistä hohtaa kaksi tulista kipunaa. Hän on riisunut sen koreavärisen kardinaalipuvun, jossa hän oli äsken esiintynyt kansan edessä roomalaiskatolilaisen kirkon vihollisia poltettaissa, ja on nyt puettuna vanhaan karkeaan munkkikaapuun. Hänen synkän näköiset seuralaisensa ja pyhän vartiojoukon orjat seuraavat edempänä. Hän pysähtyy ihmisjoukon eteen ja tarkastaa. Hän on nähnyt kaiken. Hän on huomannut, kuinka pieni ruumiskirstu laskettiin Hänen jalkainsa juureen ja kuinka lapsi herätettiin eloon. Ja nyt hänen pimeät synkät kasvonsa ovat tulleet vielä tummemmiksi; hänen tuuheat kulmakarvansa miltei yhtyvät ja hänen kuopassaan olevat silmänsä luovat uhkaavia säteitä. Hitaasti hän kohottaa sormensa ja käskee palkollisiaan vangitsemaan Hänet..."

"Niin suuri on hänen valtansa noihin hyvin harjotettuihin, alistuvaisiin ja vapiseviin ihmisiin, että taajat joukot heti antavat tietä ja hajautuvat vartiojoukon edestä kuoleman hiljaisuuden vallitessa, sormeakaan kohottamatta vastarintaan. He sallivat vartijoiden tarttua röyhkein käsin tuohon muukalaiseen ja viedä Hänet pois... Sama rahvasjoukko yhtenä miehenä nyt kumartuu maahan vanhan inkvisitorin eteen, joka siunaa sitä ja hitaasti kulkee edelleen. Vartijat vievät vangitun miehen pyhän tuomioistuimen vanhanaikaiseen rakennukseen; he sysäävät Hänet ahtaaseen, pimeään vankilaholviin, lukitsevat oven ja vetäytyvät pois..."

"Päivä laskee ja yö — synkkä, kuuma, henkeä hievahtamaton espanjalainen yö — hiipii yli maan ja laskeutuu Sevillan kaupungin yli. Ilmassa tuntuu laakerin ja oranssikukkien tuoksu. Vanhan tuomiopalatsin läpäisemättömässä pimeydessä äkkiä avautuu vankikopin rautainen ovi ja suurinkvisitori, kädessään himmeä lyhty, astuu hitaasti alas luolaan. Hän on yksin, ja raskaan oven sulkeutuessa hänen jälkeensä hän pysähtyy kynnykselle ja tuokion tai parisen aikana hän ääneti ja synkästi tarkastaa kasvoja edessään. Viimein hän lähestyy säännöllisin askelin, asettaa lyhdyn pöydälle ja puhuttelee Häntä seuraavin sanoin:

"'Se olet Sinä!... Sinä!' Ja kun hän ei saa mitään vastausta, jatkaa hän: 'ei, älä vastaakaan; ole ääneti... ja mitä voisitkaan sanoa?... minä tiedän liiankin hyvin Sinun vastauksesi... sitäpaitsi Sinulla ei ole oikeutta lisätä ainoatakaan tavua siihen, mitä jo olet lausunut...'"

"'Miksi Sinä nyt palaat estämään meitä meidän työssämme? Sillä ainoastaan sitä varten Sinä olet tullut ja sen Sinä hyvin tiedät. Mutta oletko varma siitä, mikä Sinua odottaa huomisaamuna? Minä en tiedä enkä välitä tietää, kuka Sinä olet: olitpa Sinä itse tai Sinun varjosi, huomenna minä Sinut tuomitsen ja poltan Sinut roviolla kaikkein pahimpana kerettiläisenä, ja sama kansa, joka tänään suuteli jalkojasi, huomenna yhdestä sormeni viittauksesta rientää kokoomaan polttoaineita Sinun roviollesi... Tiesitkö tämän?' Ja hän lisää puhuen ikäänkuin juhlallisesti miettien ja koko aikana hetkeksikään irrottamatta läpitukevaa silmäystään noilta lempeiltä edessään olevilta kasvoilta —"

"Minä voin tuskin mielessäni kuvitella tuota asemaa — mitä tämä kaikki on, Ivan?" keskeytti yhtäkkiä Aljoosha, joka oli äänettömänä kuunnellut veljensä kertomusta. "Onko tämä hurjistelevaa mielikuvitusta vai joku vanhuksen erehdys suunnaton väärinkäsitys?"

"Olkoon se mitä viimeksi sanoit, jos niin tahdot", nauroi Ivan, "koska nykyaikainen realismi on niin turmellut makusi, ettet kykene tajuamaan mitään mielikuvituksen luomaa... Olkoon se väärinkäsitys, jos tahdot. Onhan inkvisitori 90 vuotias ja hän on hyvinkin voinut tulla hulluksi vallanhimon kiintoajatuksesta, tai saattoi se olla mielettömyys harhanäkyä, kuolevan miehen kuvittelua, kun hänen aivonsa olivat liiaksi kuumentuneet aamupäivän satoja kerettiläisiä poltettaissa... Mutta mitä runoelmaan kuuluu, josko se oli väärinkäsitystä vai hillitöntä mielikuvitusta? Kysymys on vain, että vanhuksen on avattava sydämensä, että hänen on viimeinkin tunnustettava ajatuksensa, että hetki on tullut, jolloin hänen on puhuttava suoraan ja sanottava ääneen se, mitä hän 90 vuotta on pitänyt salassa omaan sydämeensä kätkeytyä."

"Entä hänen vankinsa, eikö Hän ensinkään vastaa? Pysytkö Hän ääneti katsellen vanhusta sanaakaan sanomatta?"

"Tietysti — eikä muuten voisi ollakaan", vastasi Ivan. "Suurinkvisitori alkaa heti ensimmäiset sanansa lausumalla, ettei vangilla ole oikeutta lisätä tavuakaan siihen, mitä Hän on ennen sanonut. Jotta asema olisi heti alusta pitäin selvä, on tuo ensimmäinen yksinpuhelu tarkotettu antamaan lukijalle sen perusaatteen, joka on roomalaiskatolilaisuuden takana. Mikäli osaan tulkita hänen sanojaan, hän tarkoittaa: Kaiken olet Sinä antanut paaville ja kaikki on hänen hallussaan; Sinulla ei ole mitään syytä

palata ja estää meitä työssämme. Tässä mielessä jesuitat sekä puhuvat että kirjottavat.

"... 'Onko Sinulla oikeutta julaista ainoatakaan mysteriota siitä maailmasta, mistä tulet?' Näin kysyy Häneltä vanha inkvisitori ja heti vastaa Hänen puolestaan: Ei, Sinulla ei ole siihen oikeutta. Sillä se olisi lisäämistä siihen, mitä Sinä jo ennen olet sanonut, siis Sinä ihmisiltä riistäisit sen vapauden, jonka puolesta taistelit, kun olit maan päällä... Kaikki mitä Sinä nyt uutta julistaisit, olisi pidettävä yrityksenä tuon valinnanvapauden rajottamiseen, sillä sehän tulisi uutena yliluonnollisena ilmoituksena, joka asettuisi vanhan viisitoista vuosisataa sitten annetun ilmoituksen yläpuolelle. Silloin Sinä niin usein sanoit kansalle: 'totuus on tekevä teidät vapaiksi. Katso siis nyt vapaata kansaasi!' — lisää vanhus ivaten. 'Niin — se on maksanut maailmalle paljon', hän jatkaa katsoen ankarasti uhriinsa. 'Mutta me olemme viimeinkin päättäneet sen tehtävän ja — *Sinun nimessäsi*... Viisitoista pitkää vuosisataa meidän oli ponnistettava ja kärsittävä tuon vapauden tähden, mutta nyt me olemme voittaneet ja meidän työemme on täytetty ja hyvin ja lujasti se on täytetty... Etkö Sinä usko sitä lujaksi?... ja miksi katsot minuun niin lempeästi kuin minä en ansaitsisi edes Sinun inhoasi?... Etkö sitten tiedä, että *nyt* ja vasta nyt Sinun kansasi voi tuntea olevansa varma vapaudestaan ja siihen tyytyväinen; nimittäin vasta silloin, kun he ovat itsestään ja vapaasta tahdostaan jättäneet vapautensa meidän käsiimme laskeutumalla alistuvasti meidän jalkoihimme. Tämän me siis olemme tehneet. Tähäkö Sinä pyrit? Tämänkölaista vapautta sinä heille lupasit?'"

"Nyt taaskaan minä en ymmärrä", keskeytti Aljoosha. "Ilveileekö tuo vanhus?"

"Ei suinkaan. Hän vakavasti pitää tätä suurena palveluksena, jonka hän itse, hänen munkki-veljensä ja jesuitat ovat tehneet ihmiskunnalle, kun he ovat voittaneet ja alistaneet vapauden oman auktoritetinsa alaiseksi, ja hän kerskailee siitä, että tämä tapahtui maailman hyväksi. Sillä vasta nyt, hän sanoo (puhuen inkvisitionista), on meille tullut mahdolliseksi ensimmäisen kerran vakavasti ajatella ihmisten onnea. Ihminen on synnynnäisesti kapinoitsija, ja voiko kapinoitsija olla koskaan onnellinen?... Sinua on siitä varotettu, mutta nähtävästi turhaan, koska Sinä hylkäsit ainoan keinon, joka olisi tehnyt ihmiskunnan onnelliseksi. Poislähtiessäsi Sinä toki jätit tehtävän meille... Sinä olit luvannut, vahvistaen lupauksen omilla sanoillasi, että annat meille oikeuden sitoa ja päästää, ja varmaan Sinä et nyt voi sitä oikeutta meiltä riistää?"

"Mutta mitä hän tarkoittaa sanoessaan: Sinua on kyllä varotettu?" kysyi Aljoosha.

"Mäissä sanoissa on juuri avain siihen, mitä vanhuksella on sanottavana omaksi puolustukseksien. Mutta kuuntele:

"'Tuo kauhistuttava, mutta viisas henki, tyhjäksi tulemisen ja olemattomuuden henki', jatkaa inkvisitori, 'suuri kieltämisen henki keskusteli Sinun kanssasi erämaassa, ja meille sanotaan, että hän kiusasi Sinua... Niinkö todella? Jos niin oli, niin mahdotonta on lausua mitään todempaa kuin mitä hän lausui kolmessa tarjouksessaan, jotka Sinä hylkäsit ja joita tavallisesti kutsutaan kiusauksiksi. Niin, jos koskaan on maan päällä ollut todellista ja hämmästyttävää ihmettä, niin se tapahtui sinä päivänä kun Sinua kolme kertaa kiusattiin, ja juuri noihin kolmeen lyhyeen lauseeseen sisältyy tuo ihme. Jos olisi mahdollista, että ne ainoaasi häviäisivät ja katoisivat jättämättä mitään jälkeä tai muistoa ihmisille, ja että olisi välttämätöntä taas keksiä nämä kiusaukset ja panna ne uudestaan Sinun elämäkertomukseesi, niin luuletko, että kaikki maailman viisaat, kaikki lainoppineet, vihityt, filosoofit ja ajattelijat, jos heitä kehoitettaisiin muodostamaan kolme kysymystä, mitkä vastaisivat tapauksen suurenmoisuutta ja mitkä näiden lailla kolmessa lyhyessä lauseessa kertoisivat tämän maailman ja ihmiskunnan koko tulevan historian — luuletko, minä kysyn, että ne kaikki yhteisin ponnistuksin voisivat koskaan löytää mitään niin mahtavaa ja suurenmoista kuin ne kolme tarjousta, jotka suuri ja kaikkiviisas Henki Sinulle tarjosi erämaassa? Kun vaan arvostelee niiden ihmeellistä sopivaisuutta, voi heti ymmärtää, että ne eivät lähteneet mistään rajallisesta maallisesta älystä, vaan itse Ikuisesta ja Ehdottomasta. Näissä kolmessa tarjouksessa me löydämme yhdistettynä ja meille ennustettuna ihmiskunnan koko myöhemmän historian. Meille näytetään ikäänkuin kolme kuvaa, jotka itsessään sisältävät kaikki tulevat arvotuksentapaiset ratkaisemattomat ihmislunnon pulmat ja ristiriidat. Siihen aikaan ei vielä ollut yhtä selvä kuin nykyään se ihmeellinen viisaus, mikä niihin sisältyi, sillä tulevaisuus oli vielä verhottu; mutta nyt viidentoista vuosisadan kuluttua me näemme, että kaikki näissä kolmessa kysymyksessä ihmeellisesti ennustettiin ja yhden kirjaimenkin lisääminen tähän profetiaan tai siitä poisottaminen olisi aivan mahdotonta.'

"'Päätä siis itse!' jatkoi inkvisiittori ankarasti, 'kuka teistä kahdesta oli oikeassa: Sinä, joka hylkäsit, vai hän, joka tarjosi? Muista ensimmäistä hienosti tehtyä kysymystä, joka kuului: tahdotko mennä maailmaan tyhjin käsin? Uskallatko sinne mennä epämääräisellä ja hämärällä vapauden lupauksella, jota ihmiset, luonnostaan typerät ja järjestymättömät, eivät kykene ymmärtämään vaan ainoastaan välttämään ja pelkäämään? Sillä ei milloinkaan ole mikään ollut ihmissuvulle sietämättömämpää kuin personallinen vapaus. Näetkö näitä kiviä autiossa kaameassa erämaassa? *Käske, että nämä kivet*

muuttuisivat leiviksi — silloin ihmiset tulevat jälessäsi juoksemaan tottelevaisina ja kiitollisina kuin karjalauma. Mutta silloinkin he pysyvät epäluottavaisina ja vapisevina, peläten, että Sinä vedät pois kätesi ja he menettäisivät leipänsä. Sinä kieltäydyit tuota tarjousta vastaanottamasta, kun pelkäsit ihmisiltä riistää heidän vapaan valintaansa; sillä missä on valinnan vapaus, jos ihmiset lahjotaan leivällä? Ihminen ei elä ainoastaan leivällä — oli Sinun vastauksesi. Sinä et näy tietäneen, että juuri *maallisen* leivän nimessä tuo maan henki kerran oli nouseva ja taisteleva Sinua vastaan ja viimein Sinut voittava, ja että nälkäiset kansajoukot tulisivat sitä seuraamaan huutaen: Kuka on niinkuin tämä peto, joka saattaa tulenkin taivaasta lankeemaan? Etkö Sinä tiedä, että vain muutaman vuosisadan päästä koko ihmiskunta tulee julistamaan omassa viisauudessaan äänenkannattajansa tieteen kautta, ettei ole enää mitään rikosta eikä syntiä maan päällä vaan ainoastaan nälkäisiä ihmisiä? Ravitse meitä ensin ja sitten käske meitä olemaan hyviä, tulee olemaan kirjoitetut siihen lippuun, joka nostetaan Sinua vastaan — lippuun, joka tulee hävittämään kirkkosi perustuksiaan myöten ja Sinun temppelesi päälle jälleen pystyttämään kauhistuttavan Babelin tornin. Ja vaikka sen rakentaminen jäisikin päättämättä, niinkuin tuon ensimmäisen rakennuksen, niin se tosiasia on jällellä, että Sinä olisit voinut — mutta et tahtonut — estää rakentamasta tuota uutta tornia, jos olisit vain hyväksynyt tarjouksen ja pelastanut ihmiset tuhatvuotisesta hyödyttömästä kärsimyksestä.'

"Ja meidän puoleemme kansa tulee jälleen kääntymään. He tulevat etsimään meitä kaikkialta ja he tulevat löytämään meidät maan alta katakombeista — sillä meitä tullaan jälleen vainoomaan marttyyreina — ja he tulevat meille huutamaan: Ravitkaa meitä, sillä ne, jotka lupasivat meille tulen taivaasta, ovat meidät pettäneet. Me heidän puolestaan lopetamme tornin rakentamisen. Sillä vasta ne, jotka heitä ravitsevat, tulevat sen työn päättämään, ja me tulemme heitä ravitsemaan Sinun nimessäsi ja valehtelemaan heille, että se tapahtuu Sinun nimessäsi. Eivät milloinkaan, eivät milloinkaan he opi itseään ravitsemaan ilman meidän apuamme. Ei mikään tiede voi antaa heille leipää niinkauankun he pysyvät vapaina, niinkauankun he eivät tahdo laskea vapauttansa meidän jalkoihimme, sanoen: Orjuuta, mutta ravitse meitä. Se päivä on tuleva, jolloin ihmiset käsittävät, että vapaus ja jokapäiväinen leipä kaikkein tarpeeksi on mahdoton ajatellakaan eikä niitä molempia voi yhdessä saavuttaa, koska ihmiset eivät koskaan voi oikeudenmukaisesti jakaa niitä keskenään.'

"Me tulemme myöskin opettamaan, etteivät he voi koskaan olla vapaita, sillä he ovat heikkoja, paheellisia, onnettomia heittiöitä, syntymästään asti ilkeitä ja tottelemattomia. Sinä olit luvannut heille elämän leipää, taivaan leipää; mutta minä kysyn Sinulta taaskin: voiko tuo leipä milloinkaan heikon ja paheellisen, aina kiittämättömän ihmiskunnan mielestä vastata heidän jokapäiväistä leipäänsä? Ja vaikkapa tuhannet ja kymmenet tuhannet Sinua seuraisivat taivaallisen leipäsi vuoksi ja sen nimessä, niin mitä tulee niistä miljoonista ja sadoista miljoonista ihmisolentoista, jotka ovat niin heikkoja, että maallisen leivän vuoksi halveksivat taivaallista leipää? Vai ovatko ainoastaan nuo kymmenet tuhannet suurten ja voimakasten joukosta valitut Sinulle rakkaita, mutta muut miljoonat, jotka ovat yhtä lukemattomia kuin meren santa, nuo heikot ja rakkautta kaipaavat — ovatko ne käytettävät vain aineksina edellisiä varten? Ei, ei! Meidän mielestämme ja meidän kannaltamme nuo heikot ja alhaiset ovat sitä rakkaampia. Totta kyllä, he ovat paheellisia ja kapinallisia, mutta me pakotamme heidät tottelevaisuuteen ja he tulevat enimmänsä ihailemaan. He tulevat pitämään meitä jumalina ja olemaan kiitollisia niille, jotka ovat suostuneet johtamaan joukkoja ja kantamaan heidän liian raskasta vapauden taakkaansa, siten että ovat heitä hallinneet — niin kauhistuttavalta tulee vapaus viimein tuntumaan ihmisistä. Sitten me sanomme heille, että me Sinun tahtoasi totellen ja Sinun nimessäsi hallitsemme heitä. Me petämme heitä tällä taas ja valehtelemme heille yhä uudestaan — sillä emme milloinkaan, milloinkaan enää salli Sinun tulla joukkoomme. Tästä petoksesta me kyllä saamme oman kärsimyksemme, sillä meidän täytyy ikuisesti valehdella eikä milloinkaan lakata valehtelemasta.'

"Tuo on ensimmäisen kiusauksen salainen merkitys ja sen Sinä hylkäsit erämaassa vapauden tähden, jota pidit kaikkein korkeimmassa arvossa. Mutta Sinun kiusaajasi tarjous sisälsi toisenkin suuren salaisuuden. Jos olisit hyväksynyt leivän, niin olisit tyydyttänyt kaikkien ihmisolentojen sydämessä asuvaa yhtämittaista kaipausta ja ikävöimistä, olisit ratkaissut kaikkein vaikeimman arvoituksen — ketä tai mitä pitää meidän palvella? Ei ole mitään suurempaa ja tuskallisempaa haittaa sillä ihmisellä, joka on vapautunut uskonnollisista ennakkoluuloista, kuin mistä hän pikemmin löytäisi uuden esineen tai aatteen palvellakseen. Mutta ihminen koettaa aina kumartaa sellaista, jota suuri enemmistö tunnustaa, ja mieluummin sellaista, jolle kaikki yksimielisesti ja epäroimättä kumartavat. Sillä näiden onnettomien raukkojen pääharrastus ei ole löytää oman valintansa mukainen epäjumala, vaan löytää se, johon kaikki muut uskovat, ja jota he saavat joukolla kumartaa. Juuri tuo vaistomainen tarve saada *yhdessä* palvella on kaikkein ihmisten suurin tuska, ja on ollut aikojen alusta ihmiskunnan suurimpana huolena. Juuri saadakseen aikaan tällaisen samanlaisen uskonnon ja jumalanpalveluksen ihmiset tappoivat toisiaan miekalla. He loivat jumalia itselleen ja heti alkoivat toinen toisilleen huutaa: hylätkää te *omat* jumalanne, tulkaa ja kumartakaa *meidän* jumalaamme. Ja näin he tulevat tekemään maailman loppuun asti; he tulevat tekemään niin silloinkin, kun jumalat ovat hävinneet, sillä silloin he tulevat kumartamaan ja palvelemaan jotakin aatetta.'

"Sinä tiesit, et voinut olla tietämättä tuosta ihmisluonnon pääperusteesta ja kuitenkin Sinä hylkäsit sen ainoan ehdottoman lipun, joka Sinulle tarjottiin, sen, jolle kaikki olisivat pysyneet uskollisina ja jolle kaikki olisivat kumartaneet — *jokapäiväisen leivän* viirin, sen hylkäsit vapauden ja 'jumalan valtakunnan leivän' vuoksi. Mutta toistan sinulle vielä, että ihmisellä ei ole eläessään suurempaa hätää kuin löytää joku, jolle hän voi jättää tuon vapauden lahjan, jonka hän onnettomuudekseen on saanut syntyessään. Ja ainoastaan se ihminen kykenee vaihtamaan ja rauhoittamaan heidän omaatuntoaan, joka onnistuu valtaamaan ihmisten vapauden. Kun jokapäiväinen leipä Sinulle neuvottiin, tarjottiin sen kautta Sinulle vastustamaton mahti: näytä ihmiselle leivän saanti, niin hän tulee Sinua seuraamaan, sillä mitä hän voi vähemmän vastustaa kuin leivän vetoa? Mutta jos toinen onnistuu lisäksi hänen omantuntonsa valtaamaan — oi! silloin sekin lippu unohtuu ja seurataan sitä, joka on omatunnot voittanut ja alistanut.'

"Siinä Sinä kyllä olit oikeassa. Sillä ihmisen onnen mysterio ei ole ainoastaan elämisen halussa vaan tuossa kysymyksessä — minkä vuoksi ensinkään on elettävä? Jollei ole mitään selvää käsitystä elämisen syystä, ei ihminen suostu ollenkaan elämään vaan mieluummin hävittää itsensä kuin viipyy maan päällä, vaikka hänellä olisi yltäkyllin leipää ympärillään. Tämä on totta. Mutta miten on käynyt? Sen sijaan että olisit vallannut ihmisten vapauden, olet tahtonut sitä vielä enemmän laajentaa. Oletko taaskin unohtanut, että ihmiselle lepo ja vieläpä kuolema on mieluisempi kuin vapaa valinta hyvän ja pahan välillä? Ei mikään ensin hänen silmilleen tunnu vieköttävämältä kuin omantunnon vapaus, ja kuitenkin ei mikään ole tuskallisempaa. Ja katso! sen sijaan että olisit laskenut lujan perustuksen, jolle kerta kaikkiaan ihmisten omatunto olisi voinut nojautua, Sinä koetit heissä yllyttää esille kaikkea, mikä on epäluonnollista, salaperäistä, määrittelemätöntä, kaikkea, mikä on ihmiskykyä korkeampaa, ja olet toiminut aivan kuin Sinulla ei olisi mitään rakkautta ihmisiä kohtaan ja kuitenkin sanoit tullesi: antamaan henkesi ystäväsi edestä.'

"Sinä olet kuormittanut ihmisieltä sellaisella tuskalla, joka siihen saakka oli tuntematon. Sinä kaipasit vapaasti annettua rakkautta ja koetit houkuttelemalla ja lumoamalla ihmistä kasvattaa häntä omasta vapaasta tahdostaan seuraamaan Sinun polkujasi eikä sitä vanhaa viisasta lakia, joka häntä piti alamaisuudessa. Sinä annoit hänelle oikeuden tästä lähtien valita ja vapaasti päättää, mikä hänelle olisi hyvää ja mikä paha, ainoana johtonaan Sinun kuvasi hänen sydämessään. Mutta oletko koskaan uneksinyt sitä mahdollisuutta, ei, vaan sitä varmuutta, että ihminen jonakin päivänä lopullisesti hylkäisi ja kääntäisi nurin Sinun kuvasi ja sinun totuutesi, kun hän huomaisi saaneensa tuon kauhistuttavan taakan, valinnanvapauden? Arvasitko, että tulisi aika, jolloin ihmiset huudahtaisivat, että Sinussa ei voi olla totuutta eikä valoa, sillä ei kukaan voinut heitä saattaa suurempaan hämmennykseen ja sielulliseen kärsimykseen kuin Sinä antamalla heille niin monia huolia ja ratkaisemattomia kysymyksiä. Siis sinä itse olet matkaan saattanut oman valtakuntasi häviön eikä kukaan muu ole siitä moitittava kuin Sinä itse.'

"Ja kuitenkin Sinulle tarjottiin kaikki menestymisen mahdollisuudet. On kolme voimaa, kolme merkillistä mahtia, jotka voivat voittaa ja ainoa kietoa noiden heikkojen kapinoitsijoiden — ihmisten — omantunnon heidän omaksi parhaakseen. Nämä voimat ovat: ihme, salaisuus ja mahtivalta. Sinä olet hylännyt kaikki nämä kolme ja siis olet ollut ensimmäisenä antamassa huonon esimerkin. Tuo kauhistuttava kaikkiviisas Henki asetti Sinut tempelin harjalle ja sanoi Sinulle: Jos olet jumalan poika, niin heittäydy alas, sillä kirjoitettu on: Hän antaa käskyn enkeleillensä Sinusta ja he käsillään Sinua kantavat, ettet jalkaasi kiveen loukkaisi. Tuolla tavalla olisi uskosi Isään tullut aivan silminnähtäväksi, mutta Sinä kieltäisit sitä neuvoa tottelemasta. Epäilemättä Sinä silloin toimit mahtavalla ylpeydellä kuten jumala, mutta ihmiset — tuo heikko ja kapinoiva sukukunta — ovatko he myös jumalia, että voisivat ymmärtää Sinun kieltäymystäsi? Tietysti Sinä tiesit, että jos olisit astunut ainoankin askeleen eteenpäin, jos olisit liikahtanut heittäytyäksesi alas, niin olisit kiusannut Herraa Sinun Jumalaasi ja yhtäkkiä kadottanut kaiken uskosi Häneen ja pudonnut murskaksi sitä maata vastaan, jota tulit pelastamaan, ja siten olisit antanut sen viisaan Hengen, joka tuli Sinua kiusaamaan, voitostaan riemuita ja ylpeillä. Mutta kuinka monta Sinun kaltaistasi löytyy tämän maan päällä? Saatatko Sinä koskaan kuvitella, että ihmisillä tulisi olemaan voimaa vastustaa samaa kiusausta?'

"Voiko ihmisluonto hylätä ihmeiden vakuutusvoiman ja noina kauhistuttavina elämän hetkinä, jolloin kaikkein syvimpiä, tuskallisimmat ja sotkeutuneimmat kysymykset kamppailevat ihmisieltä — luottaa sydämensä vapaaseen päätökseen ainoana ratkaisuna? Oi, Sinä tiesit kyllä, että tuo tekosi tulisi painettavaksi kirjoihin tulevien aikojen varalle ja tieto siitä tulisi kulkemaan maan ääriin asti, ja toivoit, että Sinun esimerkkiäsi seuraten ihmiset pysyisivät uskollisina omalle jumalalleen, tarvitsematta mitään ihmeitä tekemään heidän uskoaan eläväksi. Mutta Sinä et tiennyt, siltä näyttää, että niinpiankun ihminen hylkäisi ihmeitä, hän hylkäisi myöskin Jumalan, sillä hän etsii vähemmän Jumalaa kuin jotakin merkkiä hänestä. Ja koska siis on ihmiskyvylle mahdotonta olla ilman ihmeitä, niin he mieluummin tulevat itse luomaan itselleen uusia ihmeitä kuin elävät ilman niitä; he tulevat kumartamaan ja palvelemaan enteitä ja ennustuksia ja vanhojen noitien taikaa, silloinkin kun ovat satakertaisesti kapinoitsijoita, vääräoppisia ja jumalankieltäjiä. Sinä kieltäydyit tulemastasi alas ristiltä silloin kun kansa

pilkaten ja päätänsä väännellen sanoi Sinulle: pelasta itsesi, jos olet Jumalan poika, niin me sinuun uskomme. Ja niin teit samassa tarkoituksessa — ettei ihmisiä orjuutettaisi ihmeiden kautta, vaan saisit heidät uskomaan Sinuun vapaasti ja ilman ihmeiden vaikutusta. Sinä janosit vapaata ja itsestään annettua rakkautta ja kieltäydyit ottamasta vastaan orjan intohimoista palvelusta korkeamman mahdin edessä, joka on ainaiseksi alistanut hänen tahtonsa. Sinä taaskin arvostelit ihmisiä liian korkeiksi, sillä vaikka he ovat kapinoitsijoita, ovat he syntyperäisesti orjia eikä mitään muuta.'

"Katso ja arvostele heitä nyt taaskin, kun viisitoista vuosisataa on kulunut siitä hetkestä. Katsele noita, jotka Sinä koetit kohottaa itsesi tasalle! Minä vannon, että ihminen on heikompi ja alhaisempi kuin Sinä olet koskaan uneksinut hänen olevan. Voiko hän milloinkaan tehdä sitä, mitä Sinun kerrotaan tehneen? Sinä, Sinä häntä niin korkeaksi arvostit ja toimit ikäänkuin ei olisi Sinulla sydämessäsi mitään rakkautta häntä kohtaan, sillä Sinä olet vaatinut häneltä enemmän kuin hän koskaan voi antaa — Sinä, joka häntä rakastit enemmän kuin itseäsi. Jos olisit häntä arvioinut vähemmäksi, niin olisit häneltä vähemmän vaatinut ja se olisi ollut suurempaa rakkautta, sillä hänen kuormansa olisi siten tullut kevyemmäksi. Ihminen on heikko raukka. Mitä siitä on väliä, vaikka hän nyt mellakoi ja kapinoi kautta maailman *meidän* tahtoamme ja *meidän* valtaamme vastaan ja ylpeilee siitä kapinallisuudestaan? Se on vain koulupoikien pikkumaista ylpeyttä ja turhamaisuutta. Se on pienten lasten mellastusta, kun he panevat luokkahuoneessa toimeen metakan ja ajavat ulos opettajansa. Mutta se ei kestä kauan, ja kun heidän uhmansa on ohitse, saavat se siitä kalliisti maksaa. He tulevat hävittämään temppeilit ja jaottamaan ne maan tasalle, peittäen maanpinnan verellä. Mutta nuo typerät lapsukaiset tulevat jonakin päivänä oppimaan, että vaikka he ovatkin kapinoitsevia ja mellastavia luonnostaan, niin he ovat liian heikkoja kauan ylläpitämään kapinan henkeä. Idiotimaisesti kyyneliä vuodattaen he tulevat tunnustamaan, että Hän, joka loi heidät näin kapinalliseksi, epäilemättä teki niin heitä pilkatakseen. He tulevat näin lausumaan epätoivossaan ja tällainen jumalanpilkka tulee vain lisäämään heidän kurjuuttaan, sillä ihmisen luonto ei voi kärsiä jumalanpilkkaa vaan kostaa sen lopulta.'

"Ja niinpä kaiken sen jälkeen, mitä Sinä olet kärsinyt ihmiskunnan ja sen vapauden puolesta, voidaan ihmisten nykyinen kohtalo lausua kolmella sanalla: levottomuus, hämmennys, kurjuus. Suuri profetta Johannes näyssään kertoo nähneensä ensimmäisessä ylönousemuksessa Jumalan valittuja palvelijoita, niitä, joiden otsaan oli merkitty sinetti, kaksitoista tuhatta kustakin sukukunnasta. Mutta oliko niitä todella niin paljon? Silloin niiden on täytynyt olla jumalia eikä ihmisiä. Ne olivat monet vuodet kantaneet Sinun ristiäsi, kärsineet nälkää ja janoa autiossa erämaassa, syöden juuria ja heinäsiirkoja, ja näistä Sinun lapsistasi, jotka vapaasta rakkaudesta Sinuun uhroutuivat Sinun nimeesi, Sinä kyllä voit ylpeillä. Mutta muista, että näitä on kuitenkin vain muutamia tuhansia — jumalia eikä ihmisiä. Entäpä kaikki muut? Miksi heikot olisivat syypäitä, kun he eivät kykene kärsimään samaa, mitä voimakkaammat ovat kärsineet? Miksi sielu, jolla ei ole näitä suunnattomia lahjoja, joutuu kärsimään heikkoudestaan? Tulitko Sinä todellakin ainoastaan valittuja varten? Siinä tapauksessa tulee salaisuus aina pysymään salaisuutena meidän rajoitetulle järjellemme. Ja jos se on salaisuus, silloin me olemme oikeassa, kun sitä julistamme salaisuutena ja saarnaamme, ettei heidän vapaasti tarjoomansa rakkaus eikä omantunnon vapaus ole pääasia vaan ainoastaan tuo käsittämätön mysterio, jota heidän täytyy sokeasti totella, vieläpä omaatuntoansa *vastaan*. Me oikaisimme ja paransimme Sinun opetuksesi ja perustimme sen ihmeen, salaisuuden ja mahtivallan varaan. Ja ihmiset iloitsevat, kun heitä taas johdetaan niinkuin karjalaumaa ja taas heidän sydämetään kevennetään Sinun laskemasi kauhistuttava taakka, joka niin paljon kärsimystä sai aikaan. Sano minulle olimmeko oikeassa näin tehdessämme? Emmekö me osottaneet suurta rakkauttamme ihmiskuntaa kohtaan, kun me näin nöyrässä hengessä käsitimme ihmisten avuttomuuden ja niin armollisesti kevensimme heidän suuren taakkansa ja heidän heikon luontonsa takia suvaitsimme ja annoimme anteeksi kaikki synnit, kunhan ne tapahtuivat meidän luvallamme.'

"Miksikä siis Sinä olet tullut häiritsemään meitä työssämme? Ja miksikä Sinä katsot minuun niin läpitunkevasti lempeillä silmilläsi ja niin äänettömänä? Mieluummin pitäisi Sinun tuntea vihaa, sillä minä en kaipaa rakkauttasi, minä hylkään sen enkä Sinua rakasta. Miksikä sinulta salaisiin totuuden? Tiedän hyvinkin kenen kanssa nyt puhun. Mitä minulla oli sanottavaa, sen Sinä jo ennakoit tiesit, minä luen sen silmistäsi, Kuinka minä voisin Sinulta salata *meidän salaisuuttamme*? Mutta jos tahdot kuulla sen minun huuliltani, niin kuuntele: Me emme ole Sinun puolellasi, vaan *sen toisen* puolella, ja se on meidän salaisuutemme! Vuosisatojen aikana me olemme hylänneet Sinut seurataksemme *häntä* — niin, kahdeksan vuosisataa. Kahdeksansataa vuotta on nyt kulunut siitä kun otimme *häneltä* sen vallan, jonka Sinä inhoten hylkäsit, sen viimeisen lahjan, jonka hän tarjosi Sinulle korkealla vuorella, kun hän näytti Sinulle kaikki maailman valtakunnat ja niiden kunnian ja sanoi: 'kaiken tämän minä annan sinulle, jos lankeet maahan ja kumarrat minua'. Me otimme Rooman häneltä ja Caesarin valtakunnan ja julistimme itsemme tämän maailman kuninkaiksi, sen ainoiksi kuninkaiksi, vaikka meidän työmme ei olekaan vielä kokonaan täytetty. Mutta ketä siitä moittia? Meidän työmme on vasta alussa, mutta se on joka tapauksessa pantu alkuun. Saamme ehkä kauan odottaa, ennenkuin se joutuu päätökseen, ja ihmiskunnan on paljon kärsittävä, mutta me tulemme jonakin päivänä saavuttamaan päämäärän ja tulemme olemaan ainoat keisarit maan päällä ja *silloin* on aika ajatella ihmisten yleistä onnea.'

"Sinä olisit voinut ottaa vastaan itse Caesarin valtikan, Miksikä kieltäisit sitä ottamasta? Jos olisit hyväksynyt tuon mahtavan hengen kolmannen tarjouksen, niin olisit voinut tyydyttää kaikkea, mitä ihminen kaipaa maan päällä. Ihminen olisi saanut alinomaisen palveluksen esineen, sellaisen, jonka huomaan hän voisi jättää omantuntonsa, ja sellaisen, joka yhdistäisi kaikki yhdeksi ainoaksi sopusointuiseksi muurahaiskeoksi, sillä juuri kaikkiallisen yhteyden myötäsyntynyt tarve on ihmiskunnan kolmas ja lopullinen kärsimys. Ihmiskunta on aina pyrkinyt yhdistymään yhdeksi kokonaisuudeksi. Monta on ollut suuria kansakuntia, joilla on ollut loistava historia, mutta mitä suurempia ne olivat, sitä onnettomampia, sillä ne tunsivat sitä voimakkaammin, kuinka välttämätöntä olisi *kaikkien* ihmisten yhtymä, Suuret valloittajat kuten Timur ja Dshingis-Khan kulkivat hirmumyrskyn lailla yli maan, koettaen voittaa koko maailman, ja hekin — vaikka itsetiedottomasti — ilmaisivat samaa pyrkimystä yleisen yhtymän aikaansaamiseksi. Jos olisit ottanut vastaan maailman valtakunnan ja Caesarin purppuran, olisit perustanut yleismaailmallisen valtakunnan ja turvannut ihmisille ikuisen rauhan.'

"Ja kutka voivat paremmin hallita ihmiskuntaa kuin ne, jotka ovat ottaneet haltuunsa omantunnon ja pitävät käsissään ihmisten jokapäiväisen leivän? Ottaessamme itsellemme Caesarin valtikan ja purppuran meidän tietysti täytyi Sinut kieltää ja siitä lähtien seurata yksin *tuota toista*. Oi, vielä on vuosisatoja edessämme älyn hurjastelua ja kapinallista vapaa-ajattelua ja tie tulee päättymään ihmissyömiseen, sillä alotettuaan Babelin tornin rakentamisen ilman *meidän* apuamme he tulevat lankeemaan aina raakalaisuuteen asti. Mutta juuri sillä hetkellä tulee Peto ryömimään meidän luoksemme nöyryytettynä ja nuolemaan meidän jalkojamme ja kastelemaan niitä verikyöneleillä. Ja me tulemme istumaan veripunaisen pedon päälle ja kohottamaan korkealle *kultaisen maljan* 'täynnä saastaa ja huoruutta' mutta siinä maljassa on oleva kirjoitettu sana 'salaisuus'. Vasta silloin tulevat ihmiset näkemään rauhan ja onnellisuuden valtakunnan alkavan.'

"Sinä ylpeilet omista valituistasi, mutta Sinulla ei ole muita kuin nuo harvat valittusi, ja me — me tulemme antamaan rauhan *muille*. Eikä siinä vielä kyllin. Monet Sinun valituistasi ja viinitarhasi työntekijöistä, väsyneinä Sinun tulosi odotukseen, ovat jo kääntäneet ja tulevat vastedes kääntämään sydämensä palavan innon ja henkisen voimansa toiseen suuntaan ja lopuksi he kohottavat Sinua vastaan Sinun oman *vapaudenlippusi*. Mutta itseäsi Sinun on siitä kiittäminen. Meidän valtamme ja hallituksemme alaisina kaikki tulevat olemaan onnellisia eivätkä tule kapinoimaan eivätkä hävittämään toisiansa, niinkuin he tekivät Sinun *vapaan* lippusi alla.'

"Oi, me kyllä heille pätevästi todistamme, että he voivat tulla ehdottoman vapaiksi vasta silloin, kun ovat kieltäytyneet vapaudestaan meidän hyväksemme ja alistuneet meille täydellisesti. Luuletko, että me olemme oikeassa vai että me siinäkin valehtelemme? He tulevat vakuutetuiksi siitä, että me olemme oikeassa, kun he näkevät mihinkä alennukseen, orjuuteen ja häpeälliseen taisteluun tuo Sinun vapautesi on heidät vienyt. Vapaus, ajatuksen ja omantunnon vapaus ja tie tulee heidät johtamaan sellaisiin pois pääsemättömiin kuiluihin, asettamaan heidän silmiensä eteen sellaisia pulmia ja ratkaisemattomia mysterioita, että muutamat heistä — hurjemmat ja kapinallisemmat kuin muut tulevat *itseltään* viemään hengen; toiset — kapinalliset mutta heikot — tulevat *toisiltaan* viemään hengen; ja jälleläövat, heikot, kurjat ja avuttomat, tulevat matelemaan meidän jalkoihimme ja huutamaan: 'Oikeassa olette te Jeesuksen isät [jesuittain nimitys. Suom.]; te yksin omistatte hänen salaisuutensa ja me käännyimme teidän puoleenne rukoillen, että te pelastaisitte meidät omasta itsestämme'. Kun he saavat meiltä leipänsä, he kyllä voivat helposti nähdä, että me ensin otamme heiltä leivän, heidän omilla käsillään tehdyn, ja sitten annamme sen takaisin yhtäläisin osin ja ilman mitään ihmeitä. Ja he näkevät, että vaikkemme olekaan muuttaneet kiveä leiväksi, niin leipää heillä on ja muulla tavalla leipä olisi muuttunut heidän omassa käsissään kiveksi ja sentähden he ovat onnellisia tuossa tilassa.'

"Siihen päivään asti he eivät koskaan olleet onnellisia. Ja kuka kaikkein enimmänsä vaikutti heidän sokeuteensa? Kuka erotti lauman ja hajotti lauman tuntemattomille teille muu kuin Sinä? Mutta me tulemme jälleen kokoomaan hajotetut lampaat ja alistamaan ne ainiaaksi tahtomme alle. Me tulemme heille todistamaan heidän oman heikkoutensa ja jälleen heitä nöyryyttämään, jotavastoin he Sinulta oppivat vain ylpeyttä, sillä Sinä olet pitänyt heitä parempina kuin he ansaitsevat. Me annamme heille sen hiljaisen, nöyrän onnen, joka yksin voi hyödyttää tuollaisia heikkoja, typeriä olentoja, ja kun me olemme todistaneet heille heidän heikkoutensa, tulevat he iloisiksi ja totteleviksi ja kokoutuvat meidän ympärille niinkuin kananpoikaset emänsä ympärille. He tulevat ihmettelemään ja taikauskoisesti ihailemaan meitä ja olemaan ylpeitä, että heitä johtavat niin voimakkaat ja niin viisaat miehet, joista muutama kourallinen voi kukistaa tuhatmiljoonien lauman. Vähitellen ihmiset alkavat meitä pelätä. He tulevat hermostuneesti pelkäämään meidän pienintäkin suuttumustamme, heidän älynsä tulee heikentymään, heidän silmänsä tulevat niin helposti kyyneltyviksi kuin naisten ja lasten, mutta me opetamme heille mukavan pääsyn Sinusta ja kyynelystä nauruun, lapselliseen iloon ja leikkilliseen lauluun. Niin me panemme heidät tekemään työtä orjien lailla, mutta lepohetkinä he tulevat elämään viatonta lapsen elämää, leikkien ja iloisesti nauraen.'

"Me tulemme vielä *sallimaan heidän tehdä syntiä*, sillä heikkoja ja avuttomia ollen he tulevat sitä

enemmän meitä rakastamaan, kun sallimme heidän syntiä harjottaa. Me sanomme heille, että kaikenlaatuinen synti on heille sallittu, niinkauankuin se tapahtuu meidän luvallamme; me otamme kaikki heidän syntinsä päällemme, sillä niin me rakastamme maailmaa, että olemme valmiit uhraamaan sielumme sen hyväksi. Ja näin kun me esiinnyimme heidän edessään sovintouhreina ja vapahtajina saamme heiltä sitä enemmän ihailua ja palvelusta. Heillä ei tule olemaan mitään meiltä kätkeytyjä salaisuuksia. Meidän asiaksemme jää sallia heidän elää vaimojensa ja jalkavaimojensa kanssa tai kieltää se heiltä, antaa heidän hankkia lapsia tai pysyä lapsettomina, kummassakin tapauksessa riippuen siitä, missä määrin he meitä tottelevat. Ja he tulevat iloisesti meille alistumaan. Heidän sielujensa kaikkein tuskallisimmat salaisuudet — niin, kaiken mitä heissä on, he tulevat laskemaan meidän jalkoihimme ja me tulemme ne hyväksymään ja antamaan anteeksi Sinun nimessäsi ja he tulevat uskomaan meitä ja ihastuksella ottamaan vastaan meidän välityksemme, koska se vapauttaa heidät suurimmasta tuskasta ja vaivasta — siitä että heidän olisi pitänyt itse vapaasti ratkaista. Ja kaikki tulevat olemaan onnellisia, kaikki paitsi heidän sata tai parisataa tuhatta hallitsijaansa. Sillä ainoastaan *me*, tuon suuren *salaisuuden* vartijat, me tulemme olemaan onnettomia. Tulee olemaan tuhansia miljoonia onnellisia lapsia ja sata tuhatta marttyyria, jotka ovat ottaneet päällensä hyvän ja pahan tietämisen kirouksen. Rauhallinen tulee olemaan heidän loppunsa ja rauhallisesti he tulevat kuolemaan Sinun nimessäsi ja tapaavatkin haudan portilla — ainoastaan *kuoleman*. Mutta me tulemme pitämään salaisuuden koskemattomana ja petämme heitä heidän itsensä hyväksi näyttämällä harhakuvaa ikuisesta elämästä Sinun valtakunnassasi.'

"Sillä jos olisi mitään elämää haudan tuolla puolla, niin eipä se suinkaan tulisi tuonkaltaisten osaksi. Ihmiset kertovat meille ja ennustavat Sinun kerran voittajana jälleen tulevan maan päälle; sanovat Sinun näyttäytyvän valittujesi sotajoukon kanssa, jalojen ja mahtavien saattamana, mutta me vastaamme Sinulle, että *ne* ovat pelastaneet ainoastaan itsensä vaan me olemme pelastaneet kaikki. Meitä uhataan myös sillä suurella häpeällä, joka odottaa porttoa 'suurta Babylonia, porttojen äitiä' — joka istuu pedon päällä, pitäen käsissään *salaisuutta*, joka on kirjoitettu hänen otsaansa. Ja meille sanotaan, että nuo heikot *karitsat* tulevat kapinoimaan häntä vastaan ja saattamaan Babelin porton hylätyksi ja alastomaksi. Mutta silloin tulen minä nousemaan ja näyttämään Sinulle tuhansia miljoonia onnellisia lapsia, kaikista synnistä vapaita. Ja me, jotka olemme ottaneet heidän syntinsä päällemme heidän hyväksensä, me nousemme Sinun eteesi ja sanomme: 'tuomitse meitä, jos voit ja uskallat'. Tiedä siis, että minä en Sinua pelkää. Tiedä, että minäkin olen ollut autiossa erämaassa, missä elin juurista ja heinäsirkoista, tiedä, että minäkin olen siunaten tervehtinyt sitä vapautta, jonka Sinä ihmisille soit, ja että minäkin valmistauduin yhtymään Sinun valittujesi, jalojen ja mahtavien joukkoon. Mutta minä heräsin tuosta harhasta ja lakkasin siitä lähtien palvelemasta *mielettömyyttä*. Minä käännyin ja yhdyin siihen legionaan, *joka oikaisee Sinun tekemäsi erehdykset*.'

"Minä jätin nuo ylevät ja käännyin alhaisten puoleen heidän onneansa edistämään. Mitä nyt sanon Sinulle, se tulee tapahtumaan; meidän valtakuntamme tulee rakennettavaksi, eikä se kestä enempää kuin huomiseen. Sinä tulet näkemään tuon tottelevan joukon yhdestä minun käteni liikkeestä syöksyvän kantamaan palavia hiiliä Sinun roviollesi, jolla Sinut poltetaan, koska olet uskaltanut tulla ja häiritä meitä työssämme. Sillä jos koskaan oli ketään, joka enemmän kuin kaikki muut ansaitsee inkvisitionin rovion — niin se olit Sinä! Huomenna minä Sinut poltan. Olen puhunut'."

Ivan pysähtyi. Hän oli eläytynyt tuohon tapahtumaan ja oli puhunut palavasti ja innokkaasti, mutta nyt hän äkkiä purskahti nauramaan.

"Mutta kaikki tuo on mieletöntä", huudahti Aljoosha, joka tähän asti oli hämmästyneenä ja kiihtyneenä, mutta äänettömänä kuunnellut. "Sinun runoelmasi on Kristuksen ylistystä eikä syyttämistä, niinkuin ehkä tarkoitat. Mutta kuka tulee sinua uskomaan, kun puhut vapaudesta? Niinkö meidän kristittyjen pitää sitä käsittää? Roomalaisen kirkonko sinä tässä tahdot paljastaa — eikä kokonaan sitäkään sillä se olisi väärin — vaan huonoimpia katolilaisia, inkvisitoreja ja jesuittoja? Sinun inkvisitorisi on mahdoton olento. Mitkä synnit hän on ottavinaan päällensä? Kutka nuo salaisuuden vartijat ovat, jotka itselleen ottaisivat kirouksen ihmiskunnan hyväksi? Kuka milloinkaan on heitä tavannut? Me kaikki tunnemme jesuitat eikä kukaan sano sanaakaan heidän puolustukseksi, mutta milloin he olivat sellaisia, jollaisiksi sinä heitä kuvaat? Ei milloinkaan, ei milloinkaan. Jesuitat ovat vain roomalainen sotajoukko, joka koettaa valmistaa tulevaa ajallista valtakuntaa, missä olisi hiippapäinen hallitsija — roomalainen ylipappi ruhtinaana, Siinä heidän ihanteensa ja tarkoituksensa, ilman mitään salaperäisyyttä tai ylevää kärsimystä. Kaikkein arkipäiväisintä vallanhimoa, elämän alhaisten ja maallisten nautintojen kaipuuta, halua orjuuttamaan kanssaihmiänsä, kuten meillä maaorjia ennen pidettiin kurissa — siinä kaikki, mistä heitä voidaan syyttää. Ehkä he eivät usko Jumalaan, sekin lienee mahdollista, mutta sinun kärsivä inkvisitorisi on yksinkertaisesti tekaistu mielikuva!"

"Malta, malta", keskeytti Ivan, hymyillen. "Älä noin kiihdy. Sanot: mielikuvitusta, olkoonpa menneeksi. Tietysti se on mielikuvitusta. Mutta pysähdyppä hetkinen. Luuletko todella, että koko tuo katolinen liike viimeisinä vuosisatoina ei ole ollut muuta kuin halua päästä valtaan pelkkien 'alhaisten nautintojen' vuoksi? Sitäkö isä Paissij sinulle opetti?"

"Ei, ei, aivan päinvastoin. Isä Paissij kyllä puhui minulle vähän siihen suuntaan kun sinä sanot, vaikka tietysti ei samaa. Jotakin aivan toista", lisäsi Aleksis punastuen.

"Tärkeä tiedonanto, vaikka sanotkin: ei samaa. Minä kysyn sinulta, miksikä inkvisitorit ja jesuitat eläisivät pelkkiä 'alhaisia nautintoja' etsien, niinkuin sinä kuvittelet? Miksei heidän joukossaan voisi löytyä joku yksinäinen todellinen marttyyri, joka kärsii suuren ja pyhän aatteen vuoksi ja rakastaa ihmiskuntaa koko sydämellään? Otaksukaamme ainakin, että noiden jesuittojen joukossa, jotka kaipaavat ja janoovat alhaisia aineellisia nautintoja, saattaa olla yksi sellainen kuin minun vanha inkvisitorini joka itse on elänyt juurista erämaassa, ja kiduttanut itseään ja koettanut voittaa lihan vallan tullakseen vapaaksi ja täydelliseksi, mutta ei milloinkaan ole lakannut rakastamasta ihmiskuntaa, ja että hän yhtenä päivänä profetallisesti näkee totuuden; näkee niin selvästi kuin voipi nähdä, että ihmiskunnan suuri enemmistö ei koskaan voi tulla onnelliseksi vanhan opin mukaan, että heitä varten ei ollut tullut se suuri uneksija, joka oli haaveillut kaikkiallista sopusointua ja elänyt ja kuollut sen puolesta. Nähtyään totuuden hän palasi maailmaan ja yhtyi — järkeviin ja käytännöllisiin ihmisiin. Onko tuo niin mahdotonta?"

"Yhtyi — kehen sanoit? Järkeviin ja käytännöllisiin ihmisiin?" huudahti Aljoosha aivan kiihtyneenä. "Miksi ne olisivat järkevempiä kuin muut ihmiset ja mitä salaisuuksia heillä saattaisi olla? Heillä ei ole mitään. Ateismi ja uskottomuus on kaikki se salaisuus, mikä heillä on. Sinun inkvisitorisi ei usko Jumalaan, siinä on koko salaisuus."

"Saattaa olla. Sinä olet kyllä arvannut oikein. Niin onkin, siinä on koko salaisuus; mutta eikö se olekin katkerinta kärsimystä tuollaiselle miehelle, joka on tappanut nuoren elämänsä itsekidutuksella erämaassa eikä kuitenkaan ole voinut parantaa rakkauttaan kanssaihmiinsä? Elämänsä lopulla hän tulee vakuutetuksi siitä, että ainoastaan seuraamalla tuon suuren ja kauhistuttavan hengen neuvoa voipi miljoonien heikkojen, uppiniskaisten ihmisten elämä tulla siedettäväksi, noiden puolivalmiiden piloilla luotujen olentojen. Ja tultuaan kerran tästä vakuutetuksi näkee hän yhtä selvästi, että sen päämäärän saavuttamiseksi täytyy sokeasti totella tuota viisasta henkeä, kuoleman ja hävityksen pelottavaa haltiaa, ja sitä varten hyväksyä kokonainen järjestelmä valheita ja petoksia, joilla ihmiskuntaa — tällä kertaa tietoisesti — johdetaan kuolemaa ja häviötä kohti, ja että kaiken aikaa pitää heitä huumata ja kietoa, etteivät käsittäisi, mihin heitä johdetaan, ja siten pakotetaan nuo kurjat sokeat ihmiset tuntemaan itsensä onnellisiksi ainakin maan päällä ollessaan. Ja huomatkaa, että tämä suunnaton petos tapahtuu Hänen nimessään, jonka ihanteeseen vanhus oli niin palavasti ja intohimoisesti uskonut suuren osan elämästään. Eikö tämä ole kärsimystä? Ja jos tuollainen yksinäinen poikkeus löytyisi heidän keskellään ja hän olisi sen armeijan päänä, joka janoaa valtaa ainoastaan elämän alhaisia nautintoja saavuttaakseen, luuletko, ettei yksi sellainen ihminen riittäisi saamaan aikaan suunnatonta onnettomuutta? Ja jos yksi sellainen mies kun minun inkvisitorini on ylimpänä johtajana, niin silloin paljastuu roomalaisen järjestelmän todellinen johtava aate, se, joka elähyttää kaikkia jesuittojen armeijoja, tuon järjestelmän tärkeimpiä toimeenpanijoita. Ja minä sanon sinulle omana varmana vakaumuksenani, että tuo yksinäinen tyyppi, jota kuvailen näytelmässäni, ei ole milloinkaan lakannut olemasta tuon liikkeen pääjohtajien joukossa. Kuka tietää, eikö tuo kauhistuttava vanhus, joka rakastaa ihmiskuntaa niin itsepäisesti ja niin omaperäisellä tavalla, ole olemassa meidänkin päivinämmä, ja vieläpä, eikö tuollaisia yksinäisiä poikkeuksia ole suuri joukko, eikä niiden olemassaolo johdu pelkästä sattumasta vaan hyvin määritellystä liitosta, joka on rakennettu yhteisen suostumuksen nojalle? Se on salainen liitto, monia vuosisatoja sitten järjestetty, säilyttämään mysterioita heikkojen ja kurjien ihmisten tietokärkkäältä katseelta, ainoastaan heidän omaa onneansa silmällä pitäen. Niin on laita, muuten ei voi ollakaan. Minä epäilen, eikö vapaamuurareillakin ole joku tuollainen *mysterio* oman järjestönsä perustana, ja siksiäpä juuri roomalaiskatolinen papisto heitä niin vihaa ja pelkää niissä kilpailijoita, pelkää että he jaottavat aatteen ykseyden, sillä sen toteuttamiseksi tarvitaan yksi ainoa lauma ja yksi paimen. Mutta nytpä minä kun puolustan omaa aatettani, menettelen niinkuin kirjailija, jonka teos ei kestä arvostelua. Riittääköön tämä sinänsä."

"Sinä olet ehkä itsekin vapaamuurari", huudahti Aljoosha. "Sinä et usko Jumalaan", hän lisäsi äänessään syvä surumielisyys. Mutta samassa hän vaikeni huomattessaan, että veljensä katseli häntä ivaten. "Kuinka sinä aiot lopettaa näytelmäsi?" hän odottamatta kysyi, luoden silmänsä alaspäin, "vai päättykö se tähän?"

"Aikomukseni on lopettaa se seuraavaan kohtaukseen: kevennettyään sydämensä odottaa inkvisitori jonkun ajan saadakseen kuulla vankinsa vuorostaan puhuvan. Tämän äänettömyys on painostava. Hän on nähnyt vankinsa tarkkaavasti kuuntelevan häntä kaiken aikaa, silmät läpitukevasti mutta hellästi luotuina vangitsijansa kasvoihin, ja nähtävästi aikomatta hänelle vastata. Vanhus tahtoisi kuulla hänen ääntään, kuulla vastaavan; parempi katkerat ja halveksivat sanat kuin hänen vaitiolonsa. Yht'äkkiä Hän nousee; hitaasti ja äänettömästi Hän lähestyy inkvisitoria, kumartuu häntä kohti ja lempeästi suutelee verettömiä 90-vuotiaan kasvoja. Siinä koko vastaus. Suuri inkvisitori värisee. Hänen suupielessään värähtelee suonenvedon tapaisesti. Hän menee ovelle, avaa sen ja puhuttelee Häntä: mene, Hän sanoo, mene, äläkä enää palaa... älä tule takaisin... älä milloinkaan! ja laskee hänet ulos pimeään yöhön. Vanki

katoaa."

"Entä vanhus?"

"Suutelo polttaa hänen sydäntänsä mutta vanhus pysyy lujana omissa aatteissaan ja epäuskossaan."

"Entä sinä, samoin kun hän? Sinäkin!" huudahti Aljoosha epätoivoisesti mutta Ivan purskahti vielä äänekkäämpään nauruun.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KRISTUS INKVISITORIN EDESSÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™
electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.